

BOSNA I HERCEGOVINA
REPUBLIKA SRPSKA
VRHOVNI SUD
REPUBLIKE SRPSKE
Broj: 59 0 Ps 026776 21 Rev
Banjaluka: 13.12.2021. godine

Vrhovni sud Republike Srpske u vijeću sastavljenom od sudija Tanja Bundalo, predsjednik vijeća, Senad Tica i Violanda Šubarić, član vijeća, u pravnoj stvari tužitelja R.p.s.s. d.o.o. N., koga zastupa punomoćnik O.S.A., advokat iz B., protiv tuženog MH "Elektroprivreda RS" - MP a.d. T., ZP R.i.t.U. a.d. U., koga zastupa punomoćnik B. L., advokat iz B., radi isplate, vrijednost spora 494.023,90 KM, odlučujući o reviziji tuženog izjavljenoj protiv presude Višeg privrednog suda u Banjaluci broj 59 0 Ps 026776 21 Pž 2 od 6.8.2021. godine, na sjednici održanoj 13.12.2021. godine, donio je

PRESUDU

Revizija se odbija.

Odbija se zahtjev tužitelja za naknadu troškova revizionog postupka u iznosu od 4.387,50 KM.

Obrazloženje

Presudom Okružnog privrednog suda u Bijeljini broj 59 0 Ps 026776 18 Ps 2 od 15.1.2021. godine, djelimično je usvojen tužbeni zahtjev tužitelja i obavezan tuženi da mu na ime izvedenih elektro radova i na ime isporučene elektro opreme isplati iznos od 198.894,17 KM, a na ime izvedenih mašinskih radova i isporučene opreme iznos od 250.356,00 KM, zajedno sa PDV u iznosu od 76.372,52 KM, ukupno 525.622,69 KM sa zakonskom zateznom kamatom od 25.12.2013. godine do isplate, te da mu na ime naknade troškova postupka isplati iznos od 43.719,44 KM, sve u roku od 15 dana po pravosnažnosti presude.

Preko dosuđenog iznosa tužbeni zahtjev je odbijen.

Presudom Višeg privrednog suda u Banjaluci broj 59 0 Ps 026776 21 Pž 2 od 6.8.2021. godine, odbijena je žalba tuženog i prvostepena presuda potvrđena u dosuđujućem dijelu.

Odbijeni su zahtjevi stranaka za naknadu troškova žalbenog postupka.

Tuženi revizijom pobija drugostepenu odluku zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, s prijedlogom da se pobijana odluka preinači i tužbeni zahtjev odbije ili da se ukine i predmet vrati na ponovno suđenje, a tužitelj obaveže na naknadu troškova postupka na ime sastava revizije u iznosu od 4.387,50 KM.

Tužitelj u odgovoru predlaže da se revizija odbije, a tuženi obaveže na naknadu troškova postupka na ime sastava odgovora u iznosu od 4.387,50 KM.

Revizija nije osnovana.

Predmet spora je, kada je u pitanju odlučivanje o reviziji, dosuđujući dio tužbenog zahtjeva naveden u izreci prvostepene presude.

Na osnovu utvrđenih činjenica prvostepeni sud nalazi da je između parničnih stranaka nesporno:

da su 17.2.2010. godine zaključili ugovor o javnoj nabavci broj ... u vezi radova za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda iz P. postrojenja na PK B.s., a 9.11.2010. aneks ugovora; da je po ugovoru koji je zaključen nakon izbora tužitelja za najpovoljnijeg ponuđača u postupku javne nabavke broj ... od 20.11.2008. godine i odluke o dodjeli ugovora po tenderu broj ... od 27.1.2010. godine, tužitelj bio i projektant i izvođač ugovorenih radova; da je ugovorena klauzula o nepromjenjivosti cijene u iznosu od 2.212.938,00 KM koju je tuženi isplatio u cijelosti; da je tužitelj izveo naknadne radove sa ugradnjom dodatnog materijala i opreme, koji nisu obuhvaćeni ugovorom i aneksom, što tuženi nije platio.

Stav je prvostepenog suda da zaključeni ugovor ima pravni karakter ugovora o građenju, a izvedeni naknadni radovi ugovora o djelu.

Ocjenom nalaza vještaka mašinske struke N.J. i nalaza vještaka elektrotehničke struke D.Č., prvostepeni sud nalazi utvrđenim da su dodatni radovi zajedno sa ugrađenim materijalom i opremom (u daljem tekstu: naknadni radovi) izvedeni na zahtjev nadzornog organa tuženog i komisije za tehnički pregled, a odobreni su od strane uprave tuženog i Ministarstva Republike Srpske (u daljem tekstu: nadležno ministarstvo).

Svi naknadni radovi, po mišljenju vještaka, direktno su povezani sa izvršenjem obaveza iz ugovora, pri čemu nisu bili nužni za funkcionisanje postrojenja ali su doprinjeli savremenom sistemu upravljanja, nadzora i zaštite rada postrojenja, time i njegovoj efikanosti, manjim troškovima i manjem angažovanju zaposlenika.

Vrijednost izvedenih mašinskih naknadnih radova procjenjena je na iznos od 250.356,00 KM, a vrijednost izvedenih elektrotehničkih naknadnih radova na iznos od 198.894,17 KM (bez uračunatog PDV).

Ocjenom izvedenih dokaza prvostepeni sud zaključuje da je tuženi znao za naknadne radove, da je odobrio njihovo izvođenje i da ih je prihvatio.

Pored toga, prvostepeni sud smatra da se mogu primjeniti i pravila o sticanju bez osnova s obzirom da se po osnovu naknadnih radova uvećala imovina tuženog.

Odluka prvostepenog suda zasnovana je na odredbama člana 17., 122. stav 1., 210., 277., 630. i 640. iz odredbe člana 210. Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ“, broj 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, te „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04 - u daljem tekstu: ZOO).

Drugostepeni sud u cijelosti prihvata činjenična utvrđenja i pravne zaključke prvostepenog suda, iz kog razloga odbija žalbu tuženog i potvrđuje prvostepenu presudu.

Sud neosnovanim nalazi žalbeni navod da prvostepeni sud nije na pravilan način cijenio ugovorenu klauzulu o nepromjenjivosti cijene, ukazujući da ugovor o građenju nije „promptni“ nego da traje i da u vremenu njegovog trajanja može doći do „određenih rizika i okolnosti koje na strani obje ugovorne stranke mogu dovesti do odstupanja od zaključenog ugovora“, kao što je to bilo u konkretnom slučaju, što „nužno dovodi do odstupanja u cijeni“.

Sud neosnovanim nalazi i žalbeni navod da je prvostepeni sud propustio imati u vidu da je tužitelj istovremeno bio i izvođač i projektant svih radova, te da su svi naknadni radovi posljedica propusta tužitelja u izradi projekta. Sud cijeni da iz utvrđenih činjenica proizilazi da je tuženi, kao investitor, „proširio zahtjeve“ i da je iz tog razloga došlo do „većih odstupanja u odnosu na osnovni ugovor“, da je tužitelj sve promjene unio u projekat, da je tuženi prihvatio izmjene projekta i da je odobrio izvođenje naknadnih radova koji su doveli do većeg stepena automatizacije i kontrole, te da je nadležno ministarstvo izdalo upotrebnu dozvolu.

Drugostepena odluka je pravilna i revizioni navodi je ne dovode u opravdanu sumnju.

Prema odredbi člana 7. stav 1. Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 i 61/13- u daljem tekstu: ZPP), stranke su dužne da iznesu sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i izvedu dokaze kojima se utvrđuju te činjenice, te da je svaka stranka dužna da dokaže činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev (član 123. stav 1. ZPP).

Revizijom tuženi ne osporava nalaze vještaka u vezi sa vrstom, količinom i vrijednošću izvedenih naknadnih radova, pa se ni ovaj sud time neće baviti.

U bitnome se revizija zasniva na tvrdnji da je ugovorena nepromjenljiva cijena za sve radove koje je projektovao i izvodio tužitelj, a ukoliko je bilo nužno izvođenje naknadnih radova, koje revident ne osporava, da je njihovo izvođenje „saniranje sopstvenih propusta koje je tužitelj načinio u fazi projektovanja“ i da su izvedeni „kako bi se postrojenje izgradilo u skladu sa parametrima iz ugovora“. Revident takođe smatra da je povrijeđena odredba člana 8. ZPP, posebno da je pogrešno cijenjen iskaz svjedoka A.G., te da obrazloženje odluke nije saglasno standardima propisanim članom 191. stav 4. ZPP.

Nesporno je da je tuženi kao ugovorni organ (član 4. Zakona o javnim nabavkama Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 49/04, 19/05, 52/05, 8/06, 24/06, 70/06, 60/10) pokrenuo postupak javne nabavke, sačinio tendersku dokumentaciju (član 2. stav 1. d) i da tužitelj izabrao za najpovoljnijeg ponuđača, nakon čega su zaključili ugovor.

Pravilno nalaze nižestepeni sudovi da ugovor od 17.2.2010. godine ima elemente ugovora o građenju iz člana 630. ZOO jer se tužitelj, kao izvođač, obavezao da prema određenom projektu, koga je on izradio u skladu sa tenderskom dokumentacijom, u određenom roku izvrši rekonstrukciju, dogradnju i modernizaciju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda iz P. postrojenja na PK B.s.

Članom 1. ugovora koji nosi naziv „Predmet ugovora“ detaljno su navedeni radovi koji trebaju biti izvedeni (mašinski i elektro), specifikacija materijala i opreme, pojedinačna količina i vrsta (naziv, snaga), dok je kod građevinskih radova ta specifikacija izostavljena na način što su ti radovi označeni samo opštim nazivom (grubi građevinski radovi, instalaterski radovi, zanatski i završni radovi).

Članom 2. aneksa izmjenjena je odredba člana 1. stav 1. tačka 2. D, posljednja alineja, tako što je ugovoreno da će se „konačni obračun isporučene opreme i materijala izvršiti prema stvarno realizovanim isporukama verifikovanim kroz građevinsku knjigu i dnevnik i potvrditi kroz zapisnike o realizovanim isporukama i izvršenim radovima i kroz konačan kolaudacioni zapisnik što mora biti u skladu sa odobrenom projektnom dokumentacijom i sa ugovorenim cijenom koja je nepromjenljiva“.

Cijena radova iz člana 2. ugovora izmjenjena je članom 3. aneksa, tako što je ugovoreno da iznosi 1.891.400,00 KM i da PDV u iznosu od 321.538,00 KM snosi tuženi, tako da ukupno ugovorena cijena iznosi 2.212.938,00 KM. Plaćanje je sukcesivno u različitim ugovorenim procentima prema fazama radova.

Nije sporno da je tuženi u cijelosti isplatio ugovorenu cijenu i da je prihvatio sve izvedene projektovane i dodatne radove.

Odredbom člana 640. stav 1. ZOO je propisano da ako ugovor sadrži odredbu „ključ u ruke“ ili neku drugu sličnu odredbu, izvođač se samostalno obavezuje da izvrši skupa sve radove potrebne za izgradnju i upotrebu određenog cjelovitog objekta, u kom slučaju ugovorena cijena obuhvata i vrijednost svih nepredviđenih radova i viškova radova, a isključuje uticaj manjkova radova na ugovorenu cijenu (stav 2.).

Ako ugovor sadrži odredbu „ključ u ruke“ ili sličnu (npr. „pod ključ“), izvođač time preuzima dodatnu veću odgovornost za cijenu i za kompletnost objekta za namjeravanu svrhu, odnosno ta odredba obuhvaća rizik izvođača za dovoljnost ugovorenih radova koji trebaju omogućiti upotrebu određene građevine za ugovorene i definirane potrebe. Cijena kod tako ugovorenih radova obuhvaća i cijenu za nepredviđene radove koji su potrebni za dovršetak i upotrebu objekta, kao i nemogućnost traženja posebne dodatne naknade za viškove radova koji bi bili potrebni, niti, s druge strane, naručilac može tražiti smanjenje cijene zbog „manjkova“ radova ako je ostvarena ugovorena upotrebljivost građevine. Kod odredbe „ključ u ruke“ koncentracija odgovornosti se nalazi u jednom izvođaču ili ako je više izvođača u njihovoj solidarnoj odgovornosti, pa naručilac u slučaju te odredbe ima manji rizik jer je povećana odgovornost izvođača.

Predmetni ugovor, uključujući i njegov aneks, ne sadrži jasno određenu odredbu „ključ u ruke“ ili izraz koji bi nesumnjivo ukazivao na volju stranaka na zaključenje ugovora sa tom odredbom.

Ipak treba reći da su ugovorne strane u članu 2. stav 5. ugovora, ugovorile da će se konačni obračun isporučene opreme i materijala i plaćanje istih izvršiti prema stvarno realizovanim isporukama verifikovano kroz građevinski dnevnik, zapisnik o realizovanim isporukama i izvršenim radovima i kroz „konačan kolaudacioni zapisnik“.

Ako se ima u vidu utvrđenje da je izrađeno postrojenje dobilo upotrebnu dozvolu i da je pušteno u rad, cijeneći sve napred rečeno o obavezama i pravima izvođača i naručioca kod ugovora „ključ u ruke“ i volju stranka da ugovorom utvrde nepromjenljivost cijene, proizilazi da niti izvođač može tražiti povećanje cijene za ugovorene radove i za višak radova, niti naručilac može tražiti smanjenje cijene zbog „manjkova“ radova jer je ostvarena ugovorena upotrebljivost građevine dobijanjem upotrebne dozvole.

Iako stranke nisu ugovorile primjenu Posebnih uzansi o građenju („Službeni list SFRJ“, broj 18/77), treba radi potpunog razumijevanja stvari ukazati da se pojam „naknadni radovi“ razlikuje od pojmova „nepredviđeni radovi“, „viškovi radova“ i „manjkovi radova“ (uzansa 9. tačka 5., 6. i 7.). „Naknadni radovi“ su u tački 8. ove uzanse opisani kao radovi koji nisu ugovoreni i nisu nužni za ispunjenje ugovora, a naručilac zahtijeva njihovo izvođenje (član 633. ZOO).

Nepromjenljivost cijene i kada se tumači kao ekvivalent odredbi „ključ u ruke“, ne isključuje izmjenu ugovorene cijene zbog nastupanja izmjenjenih okolnosti i plaćanja naknadnih radova koji se, u pravilu, trebaju posebno naručiti i ugovoriti. Ukoliko i bez toga naručilac prihvati naknadno izvedene radove, kao što je u konkretnom slučaju, nedostatak posebnog ugovaranja ne utiče na obavezu naručioca da ih plati.

Dakle, i kada bi se u konkretnom slučaju prihvatilo da je ugovorena izgradnja objekta „ključ u ruke“ što podrazumijeva fiksno utvrđenu cijenu, izvođaču radova se moraju priznati izvedeni naknadni radovi koje je izveo po nalogu naručioca ili po nalogu nadležnih organa naručioca.

Nije sporno da je tužitelj izveo naknadne radove, koji su to radovi i kolika je njihova vrijednost (potvrđeno nalazima vještaka) i da te radove tuženi nije platio.

Tvrđenje revidenta da su naknadni radovi prouzrokovani propustima tužitelja kao projektanta ne odgovaraju utvrđenom činjeničnom stanju i izvedenim dokazima.

Revident nijednim konkretnim navodom ne dovodi u pitanje nalaze vještaka i njihove zaključke u vezi sa izvođenjem naknadnih radova. Iz nalaza vještaka slijedi da su ti radovi izvedeni na zahtjev nadzornog organa tuženog što potvrđuje zahtjev broj ... od 7.8.2012. godine i odluka po tom zahtjevu koju je donijela Uprava tuženog 8.8.2012. godine pod brojem ...

To potvrđuje iskaz nadzornog organa tuženog svjedoka B.M. koji je potpisnik zahtjeva od 7.8.2012. godine, kao i iskaz svjedoka M.T. koji je u vrijeme izvođenja radova bio izvršni direktor tuženog za tehničke poslove i svjedoka D.M., koji je bio glavni tehnički rukovodilac RJ R.

U pravilu, da je tužitelj izveo naknadne radove bez pisane saglasnosti naručioca on ne bi imao pravo na povećanje ugovorene cijene niti na temelju sticanja bez osnova, niti na temelju posloводства bez naloga. Međutim, treba reći da je sudska praksa u vezi sa saglasnošću naručioca za izvođenje naknadnih radova, zauzela stav da ta saglasnost ne mora biti izričita već može biti vidljiva i iz ponašanja naručitelja iz koga se nedvojbeno može zaključiti da je odobrio radove koji odstupaju od projekta.

U konkretnom slučaju tužitelj je sve naknadne radove unio u građevinski dnevnik i u projekt, a tuženi je po ovlaštenom licu potpisao dnevnik bez primjedbi na dodatne radove, prihvatio unesene izmjene u projekat, pa se može zaključiti da je tuženi i pismeno i konkludentnim radnjama prihvatio izvedene radove, pri čemu između stranaka nije sporno da je izvršena primopredaja radova.

U zahtjevu od 7.8.2012. godine nadzorni organ, između ostalog navodi, da su izmjene u projektu nastale jer je tenderska dokumentacija i obim radova zasnovana na Studiji izvodljivosti i isplativosti kao okvirnom tehnološkom postupku tretmana otpadnih voda, ali da dio opreme specificirane tom studijom ne bi dala dovoljno dobre rezultate pa je umjesto tračne prese izabrana hidraulična ramska filter presa. Pored toga, kako se dalje navodi, dio tenderske dokumentacije je obuhvaćao otklanjanje primjedbi rudarske inspekcije na postrojenju za čišćenje uglja, a i rješenje upravljanja daljinskog nadzora i signalizacije, nije kompatibilan sa tehničkim rješenjima na novoj opremi te je izveden savremeni sistem upravljanja i nadzora kompatibilan sa novoprojektovanim rješenjima.

Saslušani svjedok A.G., direktor tuženog, tvrdi da on nije potpisao odluku broj ... od 8.8.2012. godine koja je donesena u vezi sa zahtjevom broj ... od 7.8.2012. godine i kojom se daje saglasnost za izvedene radove, ali tvrdnju ničim ne dokazuje (ne predlaže grafološko vještačenje).

Pored toga, svjedok A.G. je u iskazu naveo da su „svi radovi koji su rađeni na objektu bili neophodni da se izvedu da bi objekat bio stavljen u funkciju i dobio dozvolu za rad“, a potvrđuje da je došlo do „odstupanja od projekta nešto na preporuku ljudi koji su bili zaduženi za nadzor nešto na osnovu samoinicijative izvođača“.

Iz nalaza vještaka slijedi da su najveća odstupanja, odnosno potreba za izvođenjem naknadnih radova, bila na rekonstrukciji postrojenja za čišćenje uglja.

Nižestepeni sudovi pravilno zaključuju, a revizija konkretno taj zaključak osnovano ne dovodi u sumnju, da je tužitelj izveo naknadne radove zbog nužnosti rekonstrukcije postrojenja za prečišćavanje uglja, kako bi se dobilo funkcionalnije postrojenje sa većim stepenom automatizacije i kontrole u skladu sa važećim standardima, uključujući i potrebnu zaštitu prirodne sredine.

Nesporno je da je nakon izvedenih radova od strane tužitelja, nadležno ministarstvo izdalo upotrebnu dozvolu za rad objekta, što ukazuje da su radovi tehnički izvedeni na kvalitetan način i u skladu sa važećim propisima i standardima. Tuženi tokom postupka, pa ni sada u reviziji, ne stavlja primjedbe da bilo koji od izvedenih radova nije bio nužan, ne prigovara kvaliteti i tehničkoj izvedbi, a sve radove je prihvatio bez prigovora nakon što su uneseni u izvedbeni projekat.

Nisu tačne tvrdnje revidenta da je zakonski zastupnik tužitelja u iskazu „potvrdio da su sva odstupanja uključena u dopunski rudarski projekat“. Dopunski rudarski projekat rekonstrukcije postrojenja za čišćenje uglja i izgradnju postrojenja za tretman otpadnih voda, na koji se revizija poziva, izrađen je u martu 2009. godine i sastavni je dio projektne dokumentacije ugovora od 17.2.2010. godine. Okolnost da je u Dopunskom projektu predviđena cijena koja se samo za 38,00 KM razlikuje od cijene iz ugovora i aneksa, ne znači da nije bilo potrebe da se izvedu naknadni radovi konstatovani u nalazu vještaka.

Zakonski zastupnik tužitelja M.K. na glavnoj raspravi održanoj 17.6.2015. godine, pojasnio je da se izvođenju radova pristupilo jer je Republička inspekcija naložila radove na starom postrojenju za prečišćavanje uglja zbog zagađenja vodotoka, a da je Dopunski projekat sačinjen u skladu sa nalogima rudarske inspekcije i prema projektom zadatku koji je dat u tenderskoj dokumentaciji. Svjedok je pojasnio da je do izvođenja naknadnih radova došlo na zahtjev nadzornog organa i komisije za tehnički prijem vezano za modernizaciju postrojenja i nije bilo predviđeno tenderskom dokumentacijom, te da je sve evidentirano zapisnicima, građevinskom dnevniku i u projektnoj dokumentaciji.

U obrazloženju prvostepene presude, pa tako i drugostepene, sadržani su razlozi o odlučnim činjenicama na kojima je odluka zasnovana, u skladu sa izvedenim dokazima. Član 6. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima obavezuje sudove, između ostalog, da obrazlože svoje odluke, ali se ta obaveza ne može shvatiti na način da se u presudi moraju iznijeti svi detalji i dati odgovori na sva postavljena pitanja i iznesene argumente. Kada je u pitanju odluka višeg suda dovoljno je da obrazloženje odluke sadrži slaganje sa utvrđenjem nižestepenog suda, tako što će viši sud u obrazloženje svoje odluke inkorporirati ili uputiti na razloge i obrazloženja nižestepenog suda ili na neki drugi način ukazati da se slaže s njima. Kod odluke višeg suda, suštinski zahtjev je da viši sud ukaže da je razmotrio pitanja istaknuta u žalbi koja su bila od suštinskog značaja (što sadrži pobijana odluka) i da žalbu nije odbio, a da je prethodno nije razmotrio u njenim bitnim navodima. Stoga ne stoje revizioni navodi da je drugostepeni sud počinio povrede odredbe člana 8. i 191. stav 4. ZPP.

Zahtjev tužitelja za naknadu troškova na ime sastava odgovora na reviziju nije osnovan u smislu odredbe člana 387. stav 1. ZPP.

Temeljem odredbe člana 248. ZPP odlučeno je kao u izreci.

Predsjednik vijeća
Tanja Bundalo

Za tačnost otpavka ovjerava
Rukovodilac sudske pisarnice
Biljana Aćić